

Dân số và phát triển*

TƯƠNG LAI**

Trong khuôn khổ của dự án *Nghiên cứu khoa học xã hội về vấn đề dân số ở Việt Nam* mang mã số VIE/88/P05, sau một thời gian nghiên cứu miệt mài với những cuộc khảo sát xã hội học công phu, hôm nay hội thảo khoa học động thái dân số đồng bằng sông Cửu Long" khai mạc.

Nếu nói thật chuẩn xác thì *dòng bằng sông Cửu Long* ngày nay là địa phận 9 tỉnh miền Tây Nam Bộ: Minh Hải, Kiên Giang, An Giang, Hậu Giang, Cửu Long, Đồng Tháp, Tiền Giang, Long An, Bến Tre, song khi bàn về dân số, chúng ta không chỉ đóng khung trong vùng đất 40.000 km² này mà muốn mở rộng ra cả Nam Bộ, một vùng đất giàu tiềm năng với một không gian xã hội cởi mở đã từng là nơi tụ hội của nhiều cộng đồng người đến sinh cơ lập nghiệp và cũng là nơi giao lưu và hội nhập của nhiều dòng văn hóa, ở một quần thể dân cư đa dạng về sinh hoạt vật chất và văn hoá này, vấn đề dân số được đặt ra trong sự chú ý đặc biệt không chỉ đối với những nhà là hội học dân số mà trước hết đối với những nhà hoạch định chiến lược kinh tế - Ba mươi năm qua, kể từ 1960, bất chấp phân nửa thời gian là chiến tranh, dân số ở đồng bằng sông Cửu Long đã tăng 2,5 lần. Tỷ lệ phát triển dân số đó dễ dàng làm phá sản mọi chiến lược kinh tế - xã hội. Thế nhưng, cũng trong quãng thời gian đó, chúng ta lại được biết rằng tổng tỷ suất sinh ở miền Nam nói chung, trong đó có Nam Bộ, có đồng bằng sông Cửu Long, giảm khá nhanh, trong vòng 15 năm, từ mức 6,6 con giai đoạn 1969- 1974 xuống 3,6 con giai đoạn 1983-1987. Hiện nay, mức sinh xấp xỉ 4 với một phụ nữ và tỷ lệ tăng tự nhiên là khoảng trên 2% một chút.

Triển vọng sẽ như thế nào? Dưới tác động, ảnh hưởng nào mà nhịp độ tăng dân số ở đây đã có chiều hướng giảm xuống? Liệu đã đủ dữ kiện để dự báo một chiều hướng lạc quan cho những thành công của công tác dân số và kế hoạch hóa gia đình mà chúng ta đang xúc tiến? Theo tôi, còn nhiều việc cần phải làm để có thể dự báo đúng về sự phát triển dân số của một vùng đất quen thuộc của rất nhiều những bác Bảy, anh Tám, chú Chín, chị Mười. . . vốn quen với nhịp độ tái sản xuất dân cư rất cao. Để có những dự báo dân số đúng, cần phải nhận rõ mối tương quan phức hợp giữa các quá trình dân số học với các quá trình kinh tế - xã hội - văn hóa. Nhận diện đúng sự vận động và chuyển đổi của cơ cấu xã hội cũng như xu thế biến đổi của hệ thống các định hướng giá trị là cơ sở khoa học vững chắc của việc đưa ra những dự báo đúng về sự phát triển dân số.

Và tôi nghĩ rằng, chúng ta nói về sự phát triển dân số trong tầm nhìn chiến lược về dân số và phát triển. Sự phát triển của kinh tế, của văn hóa, của xã hội, sự phát triển của đất nước và con người. ở một đất nước chậm phát triển, bài toán về dân số rất khó tìm ra lời giải. Bởi vậy khi chúng ta nghiên cứu về dân số đồng bằng sông Cửu Long, tìm ra động thái của nó để dự liệu được những diễn biến của nó, chúng ta không thể không đặt vấn đề dân số nằm trong tổng thể của *sự phát triển kinh tế - xã hội* của một vùng lãnh thổ đặc thù này. Và cũng vì vậy, không thể nghiên cứu về đồng bằng sông Cửu Long tách rời với thành phố Hồ Chí Minh. Chính vì thế, trong hội thảo này, chúng tôi mong sẽ nhận được nhiều kiến giải phong phú về động thái dân số của đồng bằng sông Cửu Long và của thành phố Hồ Chí Minh. Những kiến giải ấy vừa là đáp số cho những bài toán về dân số đã được đặt ra, vừa là những câu hỏi cho những tìm tòi sắp tới mà Dự án VIE/88/P05 đang triển khai. Bởi vậy, cho phép tôi hy vọng rằng hội thảo khoa học của chúng ta hôm nay là một ghi nhận bước đầu trong một hành trình nhiều khó khăn và thách đố cho những ai quan tâm đến vấn đề dân số, một vấn đề gay gắt và bức xúc trong sự phát triển của đất nước ta.

* Phát biểu khai mạc hội thảo khoa học về "*Động thái dân số đồng bằng sông Cửu Long*" tại thành phố Hồ Chí Minh ngày 19 đến 20 tháng 3 năm 1990.

** Giáo sư, Viện trưởng Viện Xã hội học, Chủ nhiệm Dự án VIC/88/P05.